

ОСНОВНИЙ ВСЕСВІТНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС (ДО ПИТАННЯ ПРО ГЛОБАЛІЗАЦІЮ СВІТУ)

В.П. Глушко, к.ф.н., доцент
(Шосткінський інститут СумДУ)

Глобалізація охоплює всю земну кулю, перетворюючи світову цивілізацію, яка складається із розрізнених частин, у цілісну спільноту на основі єдиної системи відносин. Ці відносини приходять на зміну євроцентричної моделі глобалізації свідомості – комунізм і лібералізм.

Основою нового «монолітного» глобалізованого світу є більш ніж 210 країн з населенням більше шести мільярдів людей. Різниця у рівнях розвитку держав складають цілі історичні епохи.

Існує три групи країн. Перша – розвинені країни з постіндустріальною економікою, яка виступає у ролі «центру» світової економіки і представляє так званий «золотий мільярд». Друга група з населенням чотирі мільярда людей ставшими на шлях індустріального розвитку. І нарешті, третя група держав з населенням майже один мільярд людей в силу надзвичайно низького рівня розвитку економіки ще не ввійшла в міжнародний розподіл праці.

Сам факт різноякісних рівнів розвитку країн є постійним джерелом загострення протиріч між ними. Так було на протязі віків. Нажаль, тепер вони не тільки зостаються, а і сильно загострюються. І причина лежить в самій основі сучасної моделі глобалізації. За сценарієм, країни, які складають «периферію» і країни третьої групи, які скоро займуть місце у ній, повинні забезпечити розквіт «золотого мільярда». Стати ринками збуту, поставщиками сировини, енергоносіїв, а також «мізків» і дешевої робочої сили. Територія цих держав становиться місцем скупчення, насамперед, «брудних» виробництв.

Враховуючи те, що дві третини населення Землі живе в країнах зі слабо розвинутою або зовсім не розвинутою ринковою системою господарювання, що заважає розвитку глобалізації, широке застосування отримала т.зв. шокова терапія – метод форсування капіталістичних відносин. За два-три десятиліття ці народи повинні пройти той же шлях, який у свій час пройшли теперішні розвинені країни за два-три століття.

Гігантські суспільні зміни не покращають умов життя цих народів, а тільки погіршуються. Наприклад, країни, які розвиваються, вже давно поставили питання про зписання з них зовнішнього боргу, що допомогло б їм вирішити деякі питання свого розвитку. Однак борг не тільки не був списаний, але значно виріс – до 2006 року він вже склав більше двох трильйонів доларів. При цьому сума обслуговуючого боргу сягає більше 200 мільярдів доларів у рік, в той же час об'єм всіх видів допомоги цим країнам складає біля 50 мільярдів доларів.

Панування у світовій економіці транснаціональних корпорацій і банків досягло величезних розмірів. Ядро глобальної системи транснаціонального капіталу складає тепер 500 найкрупніших із 40 тисяч ТНК, які вкорінилися в економіку 150 держав світу і мають більш ніж 200 тисяч своїх філіалів. Вони контролюють більшу половину світового промислового виробництва, 63% зовнішньої торгівлі, до 80% патентів і ліцензій на нову техніку, технології ноу-хау. П'ять великих ТНК ревізують більш половини світового виробництва товарів підвищеного попиту, а також літаків, електронного обладнання, автомобілів тощо. Дві-три компанії контролюють всю міжнародну мережу телекомунікацій. (див. більш детально: Грабовський С. Глобалізація: виклики і міфи // Сучасність. 2005. №7-8. С. 83).

В таких умовах національна держава не може зберегти свої функції і суверенітет в попередньому об'ємі, в той же час він необхідний як ніколи в історії людства для регулювання економіки, подолання соціально-економічних проблем суспільства, екологічних і інших криз. І тепер ми бачимо, що національна держава стала перешкодою для ТНК і глобалізації. Феномен сучасної глобалізації, на наш погляд, полягає у тому, що вона науково не обґрунтована, а точніше, вона антинаукова.

Людська цивілізація стала перед цілою проблемою фундаментальних проблем і протиріч – економічних, соціальних і екологічних. Цей стан є кризовим, який потребує розробки цілісної програми виходу з неї. Замість цього увага людей, народів, держав прикуто до проблем односторонньої глобалізації, яка не тільки не сприяє виходу з кризи цивілізації із кризового стану, але, як ми бачимо, є загострення цієї ситуації.

Окрім того, в глобалізації вбачають загрозу культурній самобутності малочисельних народів, і така загроза існує. Тут хотілося б звернути увагу на загальний закон функціонування систем, який можна назвати законом забезпечення стійкості.

В цілому культуру можна уявити як систему з високим рівнем багатоманіття. (Його генеза геніально описана у біблійній розповіді про вавілонське стовпотворіння). Потенціально багатоманіття було закладено в навколишньому середовищі, створеній до людини, до Адама, і процес адаптації до різних умов з часом призвів би до появи різних людських спільнот. Так природно повинні були утворитися антропологічні дивергенції, так повинні були з'явитися народи і мови. Але люди захотіли побудувати Вавілонську башту, будівництву якої не забажав Бог.

Вавілонська башта – це символ політичного, економічного і взагалі культурного монізму. Після змішання мов люди розсіялись по земній кулі, що на сучасній мові означає децентралізацію, дерегулювання, перехід до локальних форм управління і життя взагалі. Таким шляхом з'явилися багато народів, мов, держав, культур.

У метафізичному сенсі глобалізм – це намагання зупинити повернення людства до стану до вавілонського стовпотворіння, тобто культурної одноманітності, монізму. Між тим, потрібно відмітити, що різноманітність потрібна, бо вона – запорука розвитку. Велику загрозу, в культурному плані, і не тільки, це має і для України, бо «...входження держав до складу наднаціональних управлінських структур, – як зазначають вчені, – як неминучий процес об'єктивно обмежує суверенітет національної держави» (див. детальніше: Кремінь В., Табачник Д., Ткаченко В «Україна на зламі віків». – К.: Либідь, 2004. С.386).

Стратегія розвитку потребує партнерства між національним урядом, регіональною і місцевою владами, спільнотами і людьми, які працюють на загальну мету економічного і соціального розвитку.

Велику роль у цьому відіграють фактори попереднього передбачення негативних наслідків тих, чи інших подій, їх регулювання – це і є головним завданням національних урядів. Між тим теперішня стратегія України – «від виборів до чергових виборів» – явно прирікає державу на те, що вона не буде приймати участь у подіях майбутнього, тим більше, вона не буде впливати на ці події.